

СТАНОВИЩЕ
за дисертационен труд
за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“
в професионално направление 3.2 Психология,
по процедура за защита във Философски факултет
на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Становището е изготвено от **проф. д.пс.н. Ирина Зиновиева – Софийски университет „Св. Климент Охридски“** в качеството ѝ на член на научното жури.

Тема на дисертационния труд: „Тежки преживявания в детството и здравно поведение“

Автор на дисертационния труд: Михаела Ангелова Белорешка

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертацията съдържа 254 страници, от които 213 стр. са основен текст, таблици и графики. Литературата включва 422 заглавия, от които 15 заглавия на български език, останалите – на английски език. Изследователският инструментариум е представен в приложение. Работата е илюстрирана с 66 таблици и 34 графики.

Съществуват множество данни за връзката между тежките преживявания в детството и соматични заболявания в зрелостта, които свидетелстват, че с нарастване на броя преживени ранни неблагоприятия, се увеличава и рискът от развитие на хронични и сърдечно-съдови заболявания, метаболитни нарушения и намалена имунна функция в по-късните фази на живота. Тези данни показват необходимостта от цялостен подход към здравеопазването, който включва и

психологическите знания и интервенции. Дисертацията третира връзката на тежките преживявания в детството с хранителното и здравното поведение в зряла възраст.

В първа глава са разгледани различни перспективи към тежките преживявания в детството с хранителното поведение в зряла възраст – от биологична и медицинска до психологическа гледна точка. Психологическата перспектива е представена изчерпателно, като подробно са анализирани основните теоретични подходи: травмата в детството, генерализираната безопасност, социалната безопасност, токсичния стрес, развитието на устойчивост. Анализирани са и възможностите за превенция и законовите рамки. В обобщаващата част е изложена пирамида, представяща развитието от тежките преживявания в детството към нарушения на неврологичното развитие, към социални, емоционални и/или когнитивни нарушения с последващо развитие на рискови за здравето поведения и социални проблеми към развитие на соматични заболявания и ранна смърт.

Във втора глава е представена методологичната рамка на емпиричното изследване с подробно изложение на целта, задачите, хипотезите, теоретичния модел, инструментариума и характеристиките на извадката.

Третата част съдържа анализ на резултатите от емпиричното изследване, проведено на два етапа: качествено изследване с интервюта и количествено изследване с въпросници.

Дисертацията завършва с обобщение на анализите и заключение, както и препоръки към консултативната практика и използвана литература.

В приложението е даден изследователският инструментариум.

Литературна осведоменост и теоретична подготовка на кандидата

Темата е разработена грижливо и компетентно, като са анализирани 422 изследвания. Освен статии в международните научни списания, дисертантката е отделила внимание на подобен анализ и на данни от българската литература по въпроса. Направен е анализ на основните направления в третирането на избрания научен проблем. Прави впечатление, че дисертантката познава отлично

литературата в областта, умее да анализира обемно съдържание и да прави адекватни задълбочени изводи, които са използвани умело при изграждане на хипотезите на собственото изследване.

Методология

Създаденият интегративен модел е проверен чрез емпирично изследване. Общият брой на участниците в него е 735 човека. Първо е проведено пилотно изследване с интервюта с 13 респонденти за здравословен начин на живот и модели на хранене, а в последствие и основно изследване със 722 (87% жени), с което се проверява интегративен теоретичен модел, включващ следните групи променливи: тежки преживявания в детството, демографски и личностни характеристики, хранителни поведения и здравни поведения, актуален здравен статус и удовлетвореност от живота. На основата на теоретичния модел са издигнати 6 изследователски хипотези.

За проверка на психометричните характеристики на скалите, с които се операционализира избрания теоретичен модел са използвани експлораторен факторен анализ по метода на главните компоненти (като предварително е проверена възможността за използването му чрез теста за сферичност на Балтлет и мярката за адекватност на извадката (КМО)) и анализ на вътрешната консистентност на скалите с алфа на Кронбах. Анализът на взаимоотношенията между показателите, включени в модела, става с: а) поредица еднофакторни дисперсионни анализи и т-тестове за анализиране на ефектите на демографските фактори; б) с корелационен и регресионен анализ за връзките и предиктивните възможности на избраните психологични променливи.

Докторантката показва много добри умения за избор на адекватен статистически метод, прилагане и коректна и прецизна интерпретация на получените резултати.

В дискусиите подробно и с вещина се разискват постигнатите нови данни и потвърждаването на вече съществуващите.

Това придава убедителност на получените резултати, а задълбочената теоретична подготовка допринася за коректността на интерпретациите и изводите.

Автореферат

Представеният автореферат отразява коректно основното съдържание и научните приноси на дисертационния труд, разработен е много добре и може да бъде публикуван за официална защита.

Научни приноси

Приемам научните приноси, формулирани от кандидата.

Дисертацията създава оригинален интегративен теоретичен модел, в който тежките преживявания в детството са разгледани във връзка с широк спектър личностни и демографски характеристики, както и във връзки с хранителни и здравни поведения. На тази основа са направени две емпирични изследвания, данните от които показват значението на ранните травматични преживявания за избора на нездравословни хранителните поведения и нездравословен начин на живот, както и на понижен здравен статус. Това е комплексно изследване, което няма аналог в цитираната литература.

Обосновани са препоръки към консултативната практика, произтичащи от получените резултати.

Оценка на качеството на научните трудове на докторанта, свързани с покриването на минималните национални изисквания за научната степен „доктор“ в ПН 3.2 Психология

Представени са 5 научни публикации – две самостоятелни и три в съавторство. Едната самостоятелна публикация има характер на студия и носи 15 точки. Втората самостоятелна публикация е в списание с национално значение – 10 точки. Една от съвместните публикации (с един съавтор) е в списание, включено в WoS (15 точки). Последните две публикации са с общо 4 съавтори

всяка и са в научно списание с национално значение, дават по 2,5 т. (общо 5 т.). Така общият брой точки е 45. С това докторантката значително надхвърля минималните национални изисквания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След като се запознах с представените дисертационен труд, автореферат и другите материали, и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, потвърждавам, че научните постижения отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за **придобиване на образователната и научна степен „доктор“**. В частност кандидатът удовлетворява минималните национални изисквания в професионалното направление и не е установено плагиатство в представените дисертационен труд, автореферат и научни трудове.

Давам своята **положителна** оценка на дисертационния труд.

Въз основа на гореизложеното, **в качеството на член на научното жури смятам, че има всички основания да се даде образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.2 Психология (Психология на здравето) на Михаела Ангелова Белорешка.**

12 октомври 2024. г.

проф. д.пс.н. Ирина Зиновиева